

L'aprenentatge servei a la Universitat Rovira i Virgili

Maria Marquès i Banqué*

Resum

La Universitat Rovira i Virgili treballa en l'aprovació d'un Programa d'Aprenentatge Servei que ha de permetre la institucionalització d'una metodologia que compta ja amb experiències prèvies en diversos àmbits de coneixement. En aquestes pàgines es descriu el marc institucional del qual es parteix a l'hora d'abordar aquest procés, així com els trets que defineixen l'estratègia seguida en aquesta universitat. En la mesura que el procés d'institucionalització parteix de l'existència d'experiències d'aprenentatge servei a la universitat i, més concretament, de la iniciativa dels qui les han dut a terme o les han facilitat, s'ofereix també una breu descripció d'algunes experiències d'aprenentatge servei a la Universitat Rovira i Virgili, així com aquelles referències que en permeten tenir més informació.

Paraules clau

aprenentatge servei, estratègia d'institucionalització, experiències

Recepció de l'original: 13 de novembre de 2011

Acceptació de l'article: 12 de desembre de 2011

Com es desprèn del títol d'aquesta contribució, l'objectiu d'aquestes pàgines és donar una visió global de l'aprenentatge servei (APS) a la Universitat Rovira i Virgili. No es pretén, en conseqüència, desenvolupar el marc teòric d'aquesta metodologia, ni tampoc descriure'n els antecedents ni el grau d'implantació en el context universitari nacional i internacional, aspectes tractats en altres contribucions d'aquesta mateixa publicació i sobre els que existeix, a més, una àmplia bibliografia. Per assolir-ho, abordaré en primer lloc el procés d'institucionalització de l'APS en el que la universitat està actualment treballant i, en segon lloc, oferiré alguns exemples d'experiències d'APS que ja s'han dut a terme o s'estan desenvolupant a la Universitat Rovira i Virgili. En la mesura que per raons d'espai no és possible entrar en excessiu detall de cadascuna d'aquestes experiències, complementaré aquest apartat amb una relació de bibliografia on se'n pot trobar més informació.

La institucionalització de l'APS a la Universitat Rovira i Virgili

El Programa d'Aprenentatge Servei de la Universitat Rovira i Virgili

La Universitat Rovira i Virgili treballa des de fa alguns mesos en un Programa d'Aprenentatge Servei per institucionalitzar aquest tipus d'iniciatives a la universitat. Si bé un punt fort en tot procés d'aquestes característiques constitueix, com és lògic, comptar amb un marc institucional i normatiu que l'afavoreixi, en el cas de la Universitat Rovira i Virgili, a més, cal destacar un fet que ha resultat cabdal: ha partit d'un grup de professorat amb experiència prèvia en aquest àmbit. En els següents apartats identificaré el marc institucional i descriuré, molt breument, els principals trets que defineixen el procés d'institucionalització de l'APS a la Universitat Rovira i Virgili.

(*) Vicerectora de Docència i EEES de la Universitat Rovira i Virgili (URV). Directora de la Clínica Jurídica Ambiental del Centre d'Estudis de Dret Ambiental de Tarragona (CEDAT) de la mateixa universitat. Membre de la «Xarxa docent per a la promoció de l'aprenentatge servei i la recerca basada en la Comunitat a la URV», de l'ICE de la URV. Adreça electrònica: maria.marques@urv.cat.

Marc institucional del Programa d'Aprenentatge Servei

Com és ben sabut, l'APS és una metodologia que permet avançar en un dels grans reptes de la universitat actual: la vinculació de les seves tres missions (docència, recerca i l'anomenada tercera missió, que expressa la funció social de la universitat). L'APS permet, molt especialment, la vinculació entre la primera missió (docència) i la tercera missió en la seva dimensió ètica, sense perjudici de la segona missió (recerca), en la mesura que en funció de la naturalesa del servei i del seu encaix curricular, l'APS conflueix amb el concepte, igualment estès a nivell internacional, de la recerca basada en la comunitat.

La relació de l'APS amb la primera i la tercera missió de la universitat explica que els dos principals documents que defineixen el marc institucional del Programa d'Aprenentatge Servei a la Universitat Rovira i Virgili siguin:

- El Pla Estratègic de Docència (aprovat pel Claustre Universitari de 28 de novembre de 2003). D'acord amb el model docent definit en aquest document i tenint en compte els Descriptors de Dublín, la Universitat Rovira i Virgili ha configurat un model de competències que s'estructura en competències específiques, transversals i nuclears. Entre les competències nuclears, que són aquelles que tot titulat per la Universitat Rovira i Virgili ha d'assolir de forma obligatòria independentment dels estudis cursats, es troba la competència C5, «comprometre's amb l'ètica i la responsabilitat social com a ciutadà/ana i com a professional». Les experiències APS són un mitjà per treballar i assolir aquesta competència, a banda de ser, com és conegut, una estratègia metodològica idònia a l'adquisició d'altres competències, en la mesura que implica la contextualització real de l'aprenentatge.
- El Pla Estratègic de la Tercera Missió (aprovat pel Claustre Universitari de 28 de maig de 2009), que contempla de forma expressa el foment de l'APS i de la recerca basada en la comunitat com a actuació associada als objectius de l'eix 2 (social, de voluntariat i de cooperació al desenvolupament).

En coherència amb aquest marc institucional i coneixedors de la idoneïtat de l'APS demostrada a escala internacional, també a partir de la recerca basada en la comunitat com a estratègies per afavorir la participació directa de tota la comunitat universitària en el compromís social de tipus ètic de la universitat pública, alhora que conscients del marc privilegiat que l'APS representa a l'hora de fer efectiu el model de formació integral dels titulats pel qual aposta la universitat, el programa de govern de l'actual equip de direcció de la Universitat Rovira i Virgili (període 2010-2014) contempla també expressament com a acció de govern el foment d'ambdues iniciatives, essent responsable directe de l'acció el Vicerectorat de Docència i EEES, si bé amb la col·laboració del Vicerectorat d'Estudiants i Comunitat Universitària i el Vicerectorat de Societat i Relacions Institucionals.

Posteriorment a la configuració d'aquest marc institucional intern, el propi sistema universitari ha avançat en el grau de reconeixement de l'APS tant en l'àmbit normatiu com, encara tímidament, en la definició i concreció d'algunes polítiques universitàries. Així, a dia d'avui, la institucionalització d'un Programa d'Aprenentatge Servei també:

- Dóna resposta a allò establert a l'article 64.3 del *Real Decreto 1791/2010, de 30 de diciembre, por el que se aprueba el Estatuto del Estudiante Universitario*, d'acord amb el qual les universitats afavoriran pràctiques de responsabilitat social i ciutadana que combinin aprenentatges acadèmics en les diferents titulacions amb prestació de servei a la comunitat orientat a la millora de la qualitat de vida i la inclusió social.
- És afí al concepte de Responsabilitat Social Universitària en el que s'està treballant en el marc de la *Estrategia Universidad 2015 (Ministerio de Educación)*, si bé no es disposa encara d'un document consolidat al respecte.

Finalment, és important tenir present el *Real Decreto 1027/2011, de 15 de julio, por el que se establece el Marco Español de Cualificaciones para la Educación Superior*, conegut com a MECES, atès que tant en el nivell de Grau com en el de Màster es preveu com a resultat d'aprenentatge la capacitat de l'estudiant de fer reflexions de naturalesa ètica en el seu camp d'estudi¹. Sens dubte, això implica concebre la universitat també com un espai d'aprenentatge ètic i la necessitat de definir estratègies que ho facin possible.

El procés d'institucionalització de l'APS a la Universitat Rovira i Virgili

A la Universitat Rovira i Virgili, l'interès per l'APS no és ni molt menys nou. Existeixen des de fa anys experiències d'aquesta metodologia fruit de la iniciativa individual d'alguns professors, on cal destacar un centre, la Facultat de Ciències de l'Educació i Psicologia, que va arribar a aprovar un projecte d'APS en junta de Facultat, que no va poder desenvolupar-se completament, i que quatre de les experiències han estat reconegudes pel Consell Social de la Universitat Rovira i Virgili en el context dels Premis a la Qualitat Docent²: una d'elles ha rebut una menció extraordinària en el marc d'aquests mateixos premis³, i dues més han estat també mereixedores de la distinció Jaume Vicens Vives a la Qualitat Docent Universitària de la Generalitat de Catalunya⁴. És significatiu destacar que la inclusió expressa de l'APS en el Pla Estratè-

-
- (1) Article 6. Nivell de Grau: «c) tener la capacidad de recopilar e interpretar datos e informaciones sobre las que fundamentar sus conclusiones incluyendo, cuando sea preciso y pertinente, la reflexión sobre asuntos de índole social, científica o ética en el ámbito de su campo de estudio».
 - (2) Article 7. Nivell de Màster: «c) saber evaluar y seleccionar la teoría científica adecuada y la metodología precisa de sus campos de estudio para formular juicios a partir de información incompleta o limitada incluyendo, cuando sea preciso y pertinente, una reflexión sobre la responsabilidad social o ética ligada a la solución que se proponga en cada caso».
 - (3) Premi Qualitat Docent 2001 al projecte «L'enginyer químic global: Integració de coneixements científicotècnics i habilitats personals», del grup de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Química, encapçalat pel Dr. Francesc Castells; Premi Qualitat Docent 2003 al projecte «Dret i Presó», del grup de l'Àrea de Dret Penal del Departament de Dret Públic, encapçalat pel Dr. Josep Miquel Prats; Premi Qualitat Docent 2007 al projecte «La clínica jurídica ambiental: una experiència d'aplicació del mètode clínic en l'àmbit del dret ambiental», al grup del Departament de Dret Públic encapçalat pel Dr. Antoni Pigrau; i Premi Qualitat Docent 2011 al projecte «Disseny i experimentació metodològica d'activitats d'aprenentatge i servei aplicades a estudiants de periodisme de la URV», presentat pel professor Antoni Pérez-Portabella.
 - (4) Menció extraordinària en la convocatòria 2010 al projecte «El Pràcticum solidari i la cooperació internacional de la Facultat de Ciències de l'Educació i Psicologia de la URV a Nicaragua», equip encapçalat per Lluís Marqués, Facultat de Ciències de l'Educació i Psicologia.
 - (4) Distinció Jaume Vicens Vives 2001 al projecte «L'enginyer químic global: Integració de coneixements científicotècnics i habilitats personals», del grup de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Química encapçalat pel Dr. Francesc Castells; i Distinció Jaume Vicens Vives 2003 al projecte «Dret i Presó», del grup de l'Àrea de Dret Penal del Departament de Dret Públic, encapçalat pel Dr. Josep Miquel Prats.

gic de la Tercera Missió com a actuació associada als objectius de l'eix 2 (social, de voluntariat i de cooperació al desenvolupament) es va produir precisament com a conseqüència de la proposta formulada en aquest sentit per part del professorat vinculat a una iniciativa consolidada d'APS en el camp del Dret, com és la Clínica Jurídica Ambiental del Centre d'Estudis de Dret Ambiental de Tarragona (CEDAT), d'aquesta universitat.

L'aprovació del Pla Estratègic de la Tercera Missió va promoure que la Clínica Jurídica Ambiental i el Science Shop del Projecte APQUA, vinculat al Departament d'Enginyeria Química i que treballava també ja activament en la promoció d'experiències d'APS en el seu àmbit, organitzessin, amb la col·laboració de l'Institut de Ciències de l'Educació, la I Jornada sobre Aprenentatge Servei i Recerca Basada en la Comunitat a la Universitat Rovira i Virgili, que va tenir lloc el 8 d'abril de 2010. En la mesura que l'objectiu era identificar experiències d'aquestes metodologies a la Universitat Rovira i Virgili, es va optar per fer una crida oberta a partir de la qual havia de sortir el programa de la Jornada. Com a conseqüència d'aquesta crida, es van identificar i compartir experiències en els àmbits del Dret, Educació Social, Enginyeria Ambiental, Enginyeria Informàtica, Enginyeria Química, Infermeria, Magisteri, Pedagogia, Periodisme i Psicologia.

Aquesta trobada marca una fita important en el procés d'institucionalització de l'APS a la Universitat Rovira i Virgili, atès que en va sorgir la idea de crear una xarxa docent amb l'objectiu d'intercanviar experiències i treballar de forma coordinada i interdisciplinària dins la universitat en el disseny d'una proposta conjunta d'institucionalització d'un Programa d'Aprenentatge Servei, que es presentaria primer al Consell de Direcció de la universitat i posteriorment, en la mesura que aquest primer ho entengués pertinent, al Consell de Govern. La posterior inclusió de l'APS en el programa de govern de l'actual equip de direcció ha suposat l'oportunitat de treballar conjuntament, xarxa i Vicerectorat de Docència i EEES, en aquest projecte.

La xarxa docent, constituïda en el marc de la convocatòria 2010-2011 d'ajuts a la innovació docent de l'ICE de la Universitat Rovira i Virgili, compta amb vint-i-dos membres de diversos Departaments i té com a objectius:

- Promoure l'APS i la recerca basada en la comunitat com a estratègia d'aprenentatge compromesa socialment amb el territori i amb la comunitat internacional.
- Donar a conèixer i consolidar les iniciatives existents a la Universitat Rovira i Virgili.
- Consolidar les col·laboracions existents entre professors de diverses titulacions i crear-ne de noves.
- Formular una proposta per a la seva regulació, reconeixement i promoció, partint de les experiències internacionals d'institucionalització de programes d'APS.
- Fer difusió de les iniciatives desenvolupades i dels resultats assolits.

Actualment, un total de quinze membres de la xarxa juntament amb el Vicerectorat de Docència i EEES, treballen en la proposta de Programa d'APS a la Universitat Rovira i Virgili amb la voluntat i el compromís de presentar-lo a consideració del

Consell de Direcció i, amb les esmenes i consideracions que aquest últim cregui oportú introduir, sotmetre'l a l'aprovació del Consell de Govern durant el curs acadèmic 2011-2012.

El caràcter interdisciplinari dels membres del grup de treball⁵, la seva experiència prèvia en APS i, en molts casos, també l'experiència en càrrecs de gestió dins la universitat, és sens dubte un dels punts forts del procés seguit a la Universitat Rovira i Virgili per dissenyar un programa que aborda com a principals punts l'estructura i l'organització institucional, el finançament, els aspectes acadèmics, ètics i legals o el procés de seguiment i avaluació de la qualitat.

Per tal de definir el model, el grup ha treballat amb referents internacionals i ha visitat, específicament, els programes de les següents universitats canadenques: University of Ottawa, University of Toronto, University of Guelph i Wilfrid Laurier University.

Un cop aprovat el Programa pel Consell de Govern, en fase d'execució està previst elaborar un conjunt de guies, materials, models i protocols adreçats tant al professorat, com als estudiants i a les entitats externes, per tal de facilitar el desplegament del Programa de forma transversal a tota la universitat.

Experiències d'aprenentatge servei a la Universitat Rovira i Virgili

Com he tingut ocasió d'assenyalar en l'apartat anterior, el procés d'institucionalització de l'APS a la Universitat Rovira i Virgili parteix de la iniciativa d'un grup de professors de diversos àmbits de la universitat que fa temps que treballem amb aquesta metodologia, bé a títol individual en el context d'una assignatura, bé a títol col·lectiu en el context d'una estratègia formativa d'un equip docent o centre; juntament amb el Projecte APQUA. A tall d'exemple, ofereixo a continuació una breu descripció d'algunes experiències classificades genèricament per ensenyaments (ja sigui de 1r i 2n cicle, de graus o de màsters), sense que aquesta relació tingui en cap cas ànim d'exhaustivitat, així com més informació sobre el Projecte APQUA. D'altra banda, i com també he tingut ocasió d'avançar en la introducció, ofereixo immediatament després una relació de bibliografia on se'n pot trobar més informació.

Arquitectura

En el context de les pràctiques de l'assignatura d'Arquitectura i Paisatge del Grau d'Arquitectura, un grup d'alumnes ha col·laborat amb la plataforma Defenterra (Associació per la Defensa i Millora del Territori i Patrimoni de l'Argentera i Entorn). En concret, han realitzat l'estudi d'impacte i integració paisatgística d'una pedrera i han treballat en un pla estratègic de paisatge del municipi.

(5) Aitana de la Varga (coord. de la xarxa. Dret Públic), Rosario Barrios (Pedagogia), Misericòrdia Camps (Psicologia), Maria Teresa Franquet (Dret Privat, Processal i Financer), Montse García (Enginyeria Informàtica i Matemàtiques), Jordi Gavalrà (Enginyeria Química), Maria Marquès (Dret Públic), Víctor Merino (Dret Públic), Antoni Pérez-Portabella (Estudis de Comunicació), Carmen Ponce (Pedagogia), Mònica Portero (APQUA), Carmina Puig (Antropologia, Filosofia i Treball Social), Rosa Queral (Pedagogia), Ramona Torrens (Antropologia, Filosofia i Treball Social), Jacky Verrier (Filologies Romàniques).

Dret

En l'àmbit del Dret, una de les fórmules d'APS més esteses internacionalment és la coneguda com a *Clinical Legal Education* o formació jurídica clínica, metodologia avui considerada com un moviment global de justícia social. La primera experiència de clínica jurídica a l'estat espanyol es va dur a terme a la Universitat Rovira i Virgili a través de l'assignatura extracurricular Dret i Presó, el curs acadèmic 2002-2003. En el context d'aquesta assignatura, els alumnes de Dret assistien interns del Centre Penitenciari de Tarragona en qüestions de Dret penitenciari que no requerien de la intervenció d'un advocat. L'experiència es va desenvolupar durant tres cursos acadèmics.

A partir del curs acadèmic 2005-2006, es va posar en funcionament una segona experiència d'APS a la Facultat de Ciències Jurídiques: la Clínica Jurídica Ambiental, integrada al Centre d'Estudis de Dret Ambiental de Tarragona (CEDAT), de la Universitat Rovira i Virgili, i configurada com a assignatura obligatòria del Màster Universitari de Dret Ambiental. Poden sol·licitar els serveis de la Clínica les entitats, institucions, ONG o altres col·lectius la finalitat dels quals sigui la consecució de l'interès general o comunitari. El tipus de servei que presten els estudiants sota la tutoria d'un equip docent és la redacció de dictàmens i informes jurídics, la redacció de propostes normatives d'àmbit local i la conciliació i mediació ambiental. Fins al curs 2011-2012, la Clínica ha treballat en 35 casos, alguns d'ells de caràcter internacional.

Educació Infantil i Primària

El Projecte Tàndem és un projecte socioeducatiu que es desenvolupa a la ciutat de Tortosa i que té com a finalitat primera afavorir la integració social, cultural i lingüística i el desenvolupament personal i formatiu d'aquell alumnat de les escoles de Tortosa que presenti dificultats en aquest procés d'integració.

Per tal de dur-ho a terme, el projecte Tàndem posa en relació a diferents agents educatius i socials de la ciutat amb la voluntat de construir conjuntament un acompanyament integral d'aquest alumnat.

El projecte s'anomena Tàndem perquè el nucli d'intervenció (2+2) el formen per una banda, parelles de mentors (alumnat dels graus d'Educació Infantil i Primària de la Universitat Rovira i Virgili del Campus Terres de l'Ebre i del Cicle Formatiu de Grau Superior d'Integració Social de l'INS de l'Ebre) i per l'altra, parelles d'alumnes de les escoles de la ciutat de Tortosa.

L'activitat es du a terme en dissabtes i algun diumenge on els dos mentors es troben amb dos alumnes de 6è per fer una activitat conjuntament. Les activitats consisteixen en participar en actes que es duen a terme a la ciutat (Expoebre, Caminada solidària, etc.) o bé visitar alguna entitat que els sigui d'interès (club de futbol, policia local, biblioteca, club de tennis, club de rem, etc.).

Educació Social, Mestres i Psicologia

En l'àmbit de la formació en Educació Social, Mestres i Psicologia, la Facultat de Ciències de l'Educació i Psicologia ha desenvolupat el conveni «El Pràcticum solidari» amb la Fundació El sueño de la Campana, de Nicaragua, per tal que els alumnes puguin fer les seves pràctiques en els diferents àmbits professionals de l'Educació

Social i Psicologia, i a les escoles en el districte de San Ramón. Aquestes pràctiques formen part de l'assignatura Pràcticum del currículum dels alumnes d'últim curs i tenen una durada de tres mesos. El programa de cooperació s'emmarca dins d'un pla d'intervenció multisectorial que busca la implicació de tota la comunitat local en el seu propi desenvolupament, partint d'un diagnòstic compartit de les necessitats i d'una gestió participativa dels diferents projectes.

Enginyeria Tècnica Informàtica

En aquest ensenyament es va introduir l'APS ja en el marc del Projecte de Final de Carrera (PFC) de les titulacions ara en extinció per la introducció dels graus. Dos exemples són els desenvolupats en el marc d'un conveni de col·laboració entre l'Associació Provincial de Paràlisi Cerebral (APPC) de Tarragona i la Universitat Rovira i Virgili.

En el primer d'ells, el PFC «Anàlisi de la interacció persona-ordinador en plurideficients» va tenir com a objectiu disposar d'una eina de caràcter gratuït que permetés mesurar l'eficiència de diferents ajuts tècnics per l'accés a l'ordinador específicament pensada per persones amb paràlisi cerebral.

Per la seva banda, el PFC «Escriptura per selecció direccional a través de teclat en pantalla» va tenir com a objectiu desenvolupar un ajut tècnic conegut com a «teclat en pantalla», adreçat a persones amb discapacitats que els impedeixen fer ús d'un teclat estàndard d'ordinador.

En ambdós casos el projecte va ser valorat per professionals del sector (normalment vinculats a institucions sense afany de lucre).

Enginyeria Química

En el marc dels Projectes de Final de Carrera (PFC) s'ha treballat en el desenvolupament de projectes constructius a Tarragona amb aplicació a diverses parts del món (Índia, Equador, Perú, Nicaragua, etc.) per part d'un equip autogestionat de 3 o 4 alumnes supervisats per un tutor professor universitari, que aporta la metodologia PFC i el coneixement científic general, i un tutor de l'organització solidària (ESF, Fundació El Sueño de la Campana, etc.) que aporta la seva experiència i el coneixement científic i del medi específic en el que es desenvolupa el PFC.

Infermeria

En el context de les pràctiques obligatòries d'Infermeria Comunitària per alumnat de tercer curs, es va dissenyar una activitat orientada a donar a conèixer les diferents aportacions de la Infermeria a la Comunitat en zones rurals. Les pràctiques es van realitzar en un poble on s'havia de residir durant 15 dies i s'elaborà un estudi de les necessitats d'Educació per a la Salut del poble. Es va dissenyar el material didàctic i es va desenvolupar en consultori d'infermeria, mèdic, escoles i comunitat (casals, entitats associatives, etc.).

Pedagogia

Una experiència en l'ensenyament de Pedagogia és el disseny d'una unitat didàctica a partir de les demandes reals d'un centre de primària amb el que s'ha establert col·laboració, per part d'un grup d'alumnes de 4t en el marc de l'assignatura «Disseny, desenvolupament i innovació del currículum»; els estudiants de 3r, en el marc de l'assignatura «Elaboració de materials didàctics», eren els encarregats d'elaborar materials *ad hoc* com a suport a tot el procés.

Periodisme

En l'àmbit de l'ensenyament de Periodisme son vàries les activitats d'APS que s'han dut a terme experimentant amb diverses estratègies.

Exemples del darrer curs són activitats com «Els problemes dels veïns» (octubre i novembre de 2010 i 2011) amb la col·laboració de les federacions veïnals de Tarragona i el Science Shop del Projecte APQUA. En aquesta pràctica vuit equips d'estudiants es van relacionar amb diverses associacions de veïns de Tarragona amb la finalitat d'analitzar un problema determinat que va proposar cada entitat. Els i les estudiants es van documentar, van fer entrevistes, consultar arxius i altres fonts (durant mes i mig) de cara a generar una estratègia discursiva i material gràfic que van presentar oralment en una jornada oberta al públic davant representants de diferents partits polítics. Algunes de les propostes dels estudiants van tenir força repercussió social i van ser recollides i aplicades dins l'acció municipal.

Una altra acció és la duta a terme a l'assignatura Producció i Realització de Programes d'actualitat, de Periodisme. Els i les estudiants elaboraven quatre programes de televisió centrats en diversos col·lectius socials del camp de Tarragona amb la finalitat de difondre la seva realitat, com ara el col·lectiu gai i lèsbic, la gent gran, els mariners, o els científics de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Química de la Universitat Rovira i Virgili. Per fer-ho, es van posar en contacte amb els col·lectius i van treballar conjuntament per planificar, idear i documentar els continguts.

Un darrer exemple desenvolupa una experiència de mentoria d'estudiants universitaris a altres nivells educatius denominat «Descobreix el periodisme amb Rosa Maria Calaf a Documenta», on van participar més de 100 escoles. Els estudiants es van convertir en formadors d'alumnes d'altres nivells educatius per ajudar-los a descobrir la professió de la mà de R. Maria Calaf en la plataforma. Els estudiants no només van aplicar la seva experiència com a alumnes «avançats», també van reflexionar com arribar als futurs alumnes i van generar recursos didàctics, com vídeos tutorial, monogràfics i entrevistes.

Psicologia

En el primer any del Màster Internacional en Teràpia Psicomotriu (FURV/ Grup de Recerca «Desenvolupament psicològic i intervenció psicomotriu»), els estudiants fan pràctiques d'educació psicomotriu a diferents escoles i Centres de Desenvolupament Infantil i Atenció Precoç (CDIAP). Assisteixen i participen en sessions de pràctica educativa durant el primer quadrimestre i de pràctica d'ajuda durant el segon quadrimestre, amb el seu tutor de pràctiques. Aquestes pràctiques es venen desenvolupant des del curs 2000-2001.

Durant el segon any, les pràctiques assoleixen la dimensió d'APS. Es constitueixen grups d'ajuda i teràpia psicomotriu amb nens i nenes que presenten diferents tipus de trastorns i que reben sessions de teràpia de forma gratuïta durant tot el curs acadèmic. Les sessions són portades el primer quadrimestre per un tutor de pràctiques del Màster i els alumnes coparticipen en les sessions. El segon quadrimestre són els propis alumnes que segueixen les sessions de teràpia amb el mateix grup i són supervisats pel seu tutor. Es tracta d'un projecte d'APS, en el qual els i les estudiants aprenen i desenvolupen les seves competències i els nens i nenes reben un servei de forma gratuïta. Es fa amb escoles amb les quals hi ha conveni de col·laboració i es formalitza cada curs a través d'un contracte de prestació de serveis i recerca basada en la comunitat per part de la Fundació URV. L'experiència es du a terme des del curs 2004-2005.

Science Shop del Projecte APQUA

APQUA (Aprenentatge dels Productes Químics, els seus Usos i Aplicacions) del Departament d'Enginyeria Química de la Universitat Rovira i Virgili és un projecte de culturització científica dirigit a tota la població que té per objectiu desenvolupar una major consciència i comprensió de la ciència i de la seva importància a les nostres vides. APQUA desenvolupa un Programa Escolar, un Programa de Formació de professionals i un Programa Públic (Science Shop) dirigit a la població adulta.

El Science Shop d'APQUA té com a principal objectiu respondre a les necessitats de recerca, informació i formació de la societat en temes sociocientífics, en general, i de química, en particular. Combina recerca i educació amb servei a la societat i promou el model formatiu APS. Des del seu inici al 2008 ha coordinat no només actuacions en temes de ciència, sinó d'altres ensenyaments que han sorgit com a demanda de la comunitat (entitats veïnals, plataformes cíviques i administracions públiques).

A mode de cloenda

La institucionalització d'un programa d'APS a la universitat requereix, com tota iniciativa, d'un marc institucional i normatiu intern i extern que l'afavoreixi. Aquest és el cas de la Universitat Rovira i Virgili. No obstant, tan important és aquest fet com que un programa que apel·la a la dimensió social de la docència i, en certa manera, també de la recerca, integrant-les amb la tercera missió, trobi en la comunitat universitària i, molt particularment, en el professorat, el seu motor. I aquest, com s'ha posat de manifest en aquestes pàgines, també és el cas de la Universitat Rovira i Virgili. Aquesta doble circumstància, que ha estat vista com a oportunitat per tots els agents implicats, és sens dubte el punt fort de l'estratègia d'institucionalització de l'APS en aquesta universitat i en bona mesura serà també la garantia de l'èxit del seu desplegament en el futur.

Referències

- Baucells Lladós, J.; Marquès i Banqué, M.; Morán Mora, C. (2006) «El método clínico: una experiencia en el ámbito penitenciario». *Actas del I Seminario de Innovación Docente en Ciencias Jurídicas*. Tarragona.
- Baucells Lladós, J.; Marquès i Banqué, M.; Morán Mora, C. (2007) «L'assignatura "Dret i Presó": una experiència de *Clinical Legal Education* en l'àmbit penitenciari», a Gavalda, J. [ed.] *Cinc anys de premis Consell Social URV a la Qualitat Docent*. Tarragona, Col.lecció URV-12, Publicacions URV, p. 115-136.
- Borràs, S.; Casado, L.; De la Varga, A.; Galiana, Á.; Jaria, J.; Marquès, M.; Pallarès, A.; Pigrau, A. (2010) «The Environmental Law Clinic: a new experience in the legal education in Spain», a Daniela Ikawa and Leah Wortham (ed.) *The New Law School*. Krakow, p. 65-71.
- Camps, C.; Garcia, L.; Molas, E.; Morales, F.; Valls, E. (2011) «La adquisición de competencias profesionales en psicomotricidad en una comunidad de prácticas y su articulación como experiencia de Aprendizaje-Servicio (APS)». *L'autogestió de l'aprenentatge*. Actes Congrés UNIVEST'11. Girona, Universitat de Girona.
- Camps, M. (coord.); Anton, E.; Conde, C.; Gimeno, S.; Guasch, M.; Jiménez, J.M.; Lorenzo, U.; Macaya, A.; Roigé, D.; Rubio, E.; Sánchez-Casas, R.; Santisteban, A.; Torres, C.; Vedriel, G.; Venini, E.; Verrier, J. (2009) *Educació en valors, actituds personals i ètica professional en el marc de l'Espai Europeu d'Educació Superior*. Tarragona, Publicacions URV.
- Casado Casado, L.; Jaria i Manzano, J.; Pallarès Serrano, A. (2006) «La clínica jurídica ambiental: una experiencia de aplicación del método clínico en el ámbito del Derecho ambiental». *Actes 4t Congrés Internacional Docència Universitària i Innovació (CIDUI)*.
- Casado Casado, L.; Jaria i Manzano, J.; Pallarès Serrano, A. (2007) «Dos años de experiencia en la aplicación del método clínico en el ámbito de los estudios relativos al Derecho ambiental». *Actas II Congreso de Innovación Docente en Ciencias Jurídicas*. Málaga.
- Claramonte, V.; Gavalda, J. (2010) «La Solidaridad y la Cooperación Internacional y los Proyectos Final de Carrera (PFC) de Ingeniería Química de la URV». *Actes 6è Congrés Internacional Docència Universitària i Innovació (CIDUI)*.
- Espinosa, S.; Pérez-Portabella, A. (2009) «Experiencias con metodologías activas de aprendizaje con implicación y participación social de los alumnos de comunicación de la Universidad Rovira y Virgili». *Actes Congrés Internacional UNIVEST'09: Claus per a l'implicació dels estudiants a la universitat*. Girona, Universitat de Girona.
- García, R.; Font, J.; Gavalda, J. (2009) «El Ingeniero Químico Global: Integración de conocimientos científico-técnicos y habilidades personales. Modelo educativo en la ETSEQ», a *Buenas prácticas en docencia y política universitaria*, Cuenca, Ediciones UCLM, p. 135-156.
- García, R.; Gavalda, J. (2006) «La Internacionalización e innovación de la docencia de las asignaturas de proyectos de Ingeniería Química». *Actes 4t Congrés Internacional Docència Universitària i Innovació (CIDUI)*.

- González, J.L.; Gavalda, J. (2006). «La Gestión del Conocimiento aplicada a la gestión integral de los Proyectos Final de Carrera en el ámbito de la Ingeniería Química». *Actes 4t Congrés Internacional Docència Universitària i Innovació (CIDUI)*.
- Molina, E. (dir.); Bolívar, A.; Burgos, A.; Ponce, C. (2007) «Mejorar el prácticum de pedagogía. Aportaciones desde la investigación». *Revista de Investigación Educativa*, 25 (2), p. 443-461.
- Pérez-Portabella, A. (2010) «Experiencia APS. De la simulación a la implicación social del alumno. Metodologías activas aplicadas a estudiantes de comunicación». *Actes 6è Congrés Internacional Docència Universitària i Innovació (CIDUI)*.
- Pérez-Portabella, A.; Contino, A.; Casanovas, C. (2011) «Descubre el periodismo con Rosa María Calaf. Una experiencia APS de mentoría de estudiantes universitarios a otros niveles educativos». *Actes Congrés Internacional UNIVEST'11: «L'autogestió de l'aprenentatge»*. Girona, Universita de Girona.
- Pérez-Portabella, A.; Espinosa, S. (2009) «Experimentación con metodologías activas y de participación ciudadana en estudiantes de comunicación». *Actas III Jornadas de Innovación Docente*. Saragossa, Universitat de Zaragoza.
- Projecte APQUA. Departament d'Enginyeria Química. Universitat Rovira i Virgili (2011) «Memòria d'Activitats del Science Shop Anys 2008-2011». Disponible a: http://www.etseq.urv.es/APQUA/pdf/documents_pdf/Science_Shop_2008-2011_cat.pdf [accés: 27.10.2011].
- Torrens, R.; Puig, C.; Forns, V. (2010) «La relación del Prácticum de Intervención, de investigación, la Clínica Social y Supervisión y el Trabajo Fin de Grado: una propuesta integradora». *Actas VII Congreso Escuelas Universitarias de Trabajo Social «El Derecho a la ciudad»*. Gijón.
- Verrier, J.; Sánchez-Casas, R.; Camps, C.; Rota, M.; Vilchez, Y. (2010) «El Prácticum solidario y la cooperación internacional de la FCEP de la URV en Nicaragua». *Actes 6è Congrés Internacional Docencia Universitaria i Innovació (CIDUI)*.

El aprendizaje servicio en la Universitat Rovira i Virgili

Resumen: La Universitat Rovira i Virgili trabaja en la aprobación de un Programa de Aprendizaje Servicio que permitirá la institucionalización de una metodología que cuenta ya con experiencias previas en distintos ámbitos de conocimiento. En estas páginas se describe el marco institucional del que se parte para abordar este proceso, así como las características que definen la estrategia seguida en esta universidad. En la medida que el proceso de institucionalización parte de la existencia de experiencias de aprendizaje servicio en la universidad y, más concretamente, de la iniciativa de quienes las han llevado a cabo o las han facilitado, se ofrece también una breve descripción de algunas experiencias de aprendizaje servicio en la Universitat Rovira i Virgili, así como aquellas referencias que permiten tener más información sobre las mismas.

Palabras clave: aprendizaje servicio, estrategia de institucionalización, experiencias

L'apprentissage service à l'Université Rovira i Virgili

Résumé : L'Université Rovira i Virgili travaille à l'approbation d'un programme d'apprentissage service qui doit permettre l'institutionnalisation d'une méthodologie comptant déjà des expériences préalables dans divers domaines de connaissance. Dans ces pages, nous décrivons le cadre institutionnel d'où nous partons pour aborder ce processus, ainsi que les caractéristiques qui définissent la stratégie suivie dans cette université. Dans la mesure où le processus d'institutionnalisation part de l'existence d'expériences d'apprentissage service à l'université et, plus concrètement, de l'initiative de ceux qui les ont menées à terme ou les ont facilitées, il offre aussi une brève description de certaines expériences d'apprentissage service à l'Université Rovira i Virgili, ainsi que les références qui permettent d'avoir davantage d'information.

Mots-clés : apprentissage service, stratégie d'institutionnalisation, expériences

Service-learning at Rovira i Virgili University

Abstract: Rovira i Virgili University is working on approval of a Service-Learning Programme which has to allow the institutionalisation of a methodology which has already been experienced in several areas of knowledge. This document describes the institutional framework from which the process begins, as well as the features which define the strategy adopted by the university. As the process of institutionalisation springs from the experience of service-learning at the university, and specifically from the initiative of those who have carried it out or have received it, there is also a brief description of some experiences of service-learning at the Rovira i Virgili University, and references to enable more information to be obtained.

Keywords: service-learning, institutionalisation strategy, experiences